

FANÉS, Fèlix; MINGUET, Joan M. (eds.). *Barcelona zona neutral, 1914-1918*. Presentació Jaume FREIXA. Barcelona: Fundació Joan Miró, 2014. 323 pàgs. i ils. [19 x 24].

Catàleg de la mostra que es va portar a terme a la Fundació Joan Miró de Barcelona i que presenta l'activitat que hi va haver a la ciutat de Barcelona durant el període de la Primera Guerra Mundial, així com l'actitud d'alguns artistes i intel·lectuals vers aquest fet. Els articles redactats per diversos especialistes (Enric UCELAY-DA CAL, Robert S. LUBAR, Pere GABRIEL, David MARTÍNEZ FIOL i Joan ESCULIES, Xavier PLA, Jaume VIDAL OLIVERAS, Pascal ROUSSEAU, Christopher GREEN, Jordana MENDELSON i Anize GONZÁLEZ GARCÍA) aporten una visió de conjunt de la situació a la ciutat; alhora que el seu enfocament ens permet observar els aspectes i l'activitat que hi ha haver per part d'alguns artistes que varen venir a Barcelona i per part dels promotors artístics, periodistes i altres representants.

Cal destacar que en aquell període la fotografia va començar a imposar-se i que França era un referent per a molts artistes catalans i d'arreu del món. Barcelona estava en una etapa d'expansió econòmica i la guerra aconseguí que la població es dividís en dos bàndols: aliadòfils i germanòfils. Els primers al cantó de França i els últims a favor d'Alemanya. Esdeveniment que va comportar que la premsa es decantés també pels aliadòfils (*L'Esquella de la Torratxa, La Campana de Gràcia, El Poble Català, El Diluvio, La Publicidad, La Vanguardia...*) o germanòfils (*El Correo Catalán, La Tribuna i El Dia Gráfico*) i desplegués una propaganda.

A Catalunya va destacar l'activitat d'Eugeni d'Ors, la seva voluntat d'apropar la cultura, per mitjà de la creació de biblioteques, i de crear un art català propi *El Noucentisme*. També la Mancomunitat va voler generar un seguit de transformacions a la ciutat, que ajudessin a modernitzar el seu urbanisme i va voler potenciar l'aplicació de normes higièniques als edificis.

L'exposició d'Art Francès (1917) al Palau de Belles Arts va ser molt rellevant, ja que va permetre al públic català tenir un coneixement de l'art que es realitzava a París, entre d'altres. La guerra va propiciar que arribessin forasters: artistes com Albert Gleizes, els Delaunay, Francis Picabia, Marie Laurencin, Otho Lloyd, Olga Sacharoff, Arthur Cravan, etc. que varen ajudar a introduir l'avantguarda a la ciutat.

Pablo Picasso també va fer una estada el 1917, quan treballava amb els Ballets Russos. Ell havia dissenyat el decorat i vestuari per al ballet *Parade*, que es va estrenar a París el mateix any i el primer espectacle es va dedicar als mutilats de guerra. A Barcelona Picasso va llogar un estudi al capdamunt de la Rambla.

El període coincideix amb l'expansió de la premsa il·lustrada *Il·lustració catalana, Feminal, D'Aci i d'Allà, ...*, la difusió del cinema, la pràctica de l'esport, les curses de braus, la sarsuela, els parcs d'atraccions, el circ, el teatre, ... En resum es va desplegar

un nou paradigma cultural, que es combinà amb una societat en la qual les desigualtats de classe varen generar les protestes del moviment obrer.

Imatges del conflicte, juntament amb dibuixos dels artistes que hi varen participar formen part d'aquest llegat. El literat d'avantguarda Josep Maria Junoy, juntament amb una gran part de la comunitat artística i literària catalana foren partidàries de la causa francesa; en part perquè aquesta guerra va tenir implicacions per al nacionalisme. Tanmateix, l'Exposició d'Art francès abans esmentada, reflectia la consolidació de llaços entre ambdós països. Així, tot i que Paul Cezanne va tenir poca rellevància en aquesta mostra, en conservava molta en el imaginari català. El número 3 de la *Revista Nova* en parlava i Feliu Elias, sota el pseudònim Joan Sacs va escriure sobre l'artista francès. En part, aquesta defensa de la cultura francesa, els servia a molts intel·lectuals castellans per apartar-se de la visió castellana de la vida. Entre els defensors de Paul Cezanne cal destacar l'artista català Joaquim Sunyer. Altres artistes, com Joan Miró, varen voler fugir d'una Barcelona provinciana encara i després del conflicte marxaren a París. La qüestió de l'art nacional català i la influència francesa seguirien fins ben entrada la dècada de 1920.

Es revisen les imatges que fotògrafs com Josep Brangulí varen aportar de la ciutat i els seus esdeveniments i persones, tot i que no va mostrar mai els conflictes socials, retratà el treball de la classe obrera. El 1914 a Barcelona hi havia barris de proletariat i el govern de La Lliga Regionalista, tot i que va permetre en un cert sentit la modernització política de la dreta, no contentava a molts. Llavors va començar a prendre força el Partit Republicà Català.

S'esmenten els dibuixants catalans que varen pintar escenes de guerra (Ricard Canals, Ramon Pitxot, Josep Clarà, etc.) per diverses circumstàncies. El mes de desembre de 1917, un grup de periodistes catalans va visitar el front francès. Varen anar a Reims, Hamonville i Pont-à-Mousson i varen poder trepitjar les trinxeres. La visita es va fer per les demandes dels lectors de diaris catalans i va ser durant aquest període que es va crear la figura del corresponçal de guerra. Claudi Ametlla es va convertir en el director de l'agència internacional de notícies Havas a Barcelona i va aconseguir el finançament necessari per crear i dirigir el setmanari *Iberia* (1915-1919).

El catàleg comenta també els aspectes lúdics de Barcelona i l'aparició de la cultura de masses per mitjà de la publicitat. Inclou una cronologia, llistat d'obres exposades i una traducció a l'anglès dels diversos textos, juntament amb nombroses imatges de l'exposició.

IHE
(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

Catálogo de la muestra que se llevó a cabo en la Fundació Joan Miró de Barcelona y que presenta la actividad que hubo en la ciudad de Barcelona durante el periodo de la Primera Guerra Mundial, así como la actitud de algunos artistas e intelectuales hacia este acontecimiento. Los artículos redactados por diversos especialistas (Enric UCCELAY-DA CAL, Robert S. LUBAR, Pere GABRIEL, David MARTÍNEZ FIOL y Joan ESCULIES, Xavier PLA, Jaume VIDAL OLIVERAS, Pascal ROUSSEAU, Christopher GREEN, Jordana MENDELSON y Anize GONZÁLEZ GARCÍA) aportan una visión de conjunto de la situación en la ciudad, así como su enfoque nos permite observar los aspectos y la actividad que hubo por parte de algunos artistas que llegaron a Barcelona y por parte de promotores artísticos, periodistas y otros representantes.

Es preciso destacar que en aquel periodo la fotografía empezó a imponerse y que Francia era un referente para muchos artistas catalanes y de otros sitios del mundo. Barcelona estaba en una etapa de expansión económica y la guerra hizo que la población se dividiera en: aliadófilos y germanófilos. Los primeros eran partidarios de Francia y los últimos se hallaban a favor de Alemania. Acontecimiento que comportó que la prensa se decantara por los aliadófilos (*L'Esquella de la Torratxa, La Campana de Gràcia, El Poble Català, El Diluvio, La Publicidad, La Vanguardia...*) o por los germanófilos (*El Correo Catalán, La Tribuna i El Dia Gràfico*) y desplegara una propaganda.

En Cataluña destacó la actividad de Eugeni d'Ors, su voluntad de aproximar la cultura, a través de la creación de bibliotecas, y de crear un arte catalán propio *El Noucentisme*. También la Mancomunitat quiso generar una serie de transformaciones en la ciudad, que ayudasen a modernizar su urbanismo y que potenciaran la aplicación de normas higiénicas en los edificios.

La exposición de Arte Francés (1917) en el Palacio de Bellas Artes fue muy relevante, ya que permitió al público catalán tener un conocimiento del arte que se realizaba en París, entre otros. La guerra propició que llegaran forasteros: artistas como Albert Gleizes, els Delaunay, Francis Picabia, Marie Laurencin, Otho Lloyd, Olga Sacharoff, Arthur Cravan, etc. que ayudaron a introducir la vanguardia en la ciudad.

Pablo Picasso también realizó una estancia en 1917, coincidiendo con su trabajo en los Ballets Rusos. Él había diseñado el decorado y vestuario para el ballet *Parade*, que se estrenó en París el mismo año y cuyo primer espectáculo se dedicó a los mutilados de guerra. En Barcelona Picasso alquiló un estudio en la Rambla.

El periodo coincide con la expansión de la prensa ilustrada *Il·lustració catalana, Feminal, D'Aci i d'Allà, ...*, la difusión del cine, la práctica del deporte, las carreras de toros, la zarzuela, los parques de atracciones, el circo, el teatro,... En resumen se desplegó un nuevo paradigma cultural, que se combinó con una sociedad en la cual las desigualdades de clase generaron las protestas del movimiento obrero.

Imágenes del conflicto, junto con dibujos de los artistas que participaron forman parte de este legado. El literato de vanguardia Josep Maria Junoy, junto con una gran parte de la comunidad artística y literaria catalana fueron partidarios de la causa

ÍNDICE HISTÓRICO ESPAÑOL

ISSN: 0537-3522

CEHI- Universitat de Barcelona (maig 2015)

francesa; en parte porque esta guerra tuvo implicaciones en el nacionalismo. Asimismo, la exposición de Arte Francés anteriormente mencionada, reflejaba la consolidación de lazos entre ambos países. Así, aunque Paul Cezanne tuvo poca relevancia en esta muestra, conservaba mucha en el imaginario catalán. El número 3 de la *Revista Nova* se refería a este artista y Feliu Elias, bajo el pseudónimo Joan Sacs escribió sobre el artista francés. En parte, esta defensa de la cultura francesa, les servía a muchos intelectuales castellanos para apartarse de la visión castellana de la vida. Entre los defensores de Paul Cezanne es preciso destacar el artista catalán Joaquim Sunyer. Otros artistas, como Joan Miró, quisieron huir de una Barcelona provinciana aún, y después del conflicto se trasladaron a París. El tema del arte nacional catalán y la influencia francesa siguieron hasta bien entrada la década de 1920.

Se revisan las imágenes que fotógrafos como Josep Brangulí aportaron de la ciudad y sus acontecimientos y personas, a pesar de que éste no mostró nunca los conflictos sociales, retrató el trabajo de la clase obrera. En 1914 en Barcelona había barrios proletarios y el gobierno de la Lliga Regionalista, a pesar de que permitió en un cierto sentido la normalización política de la derecha, no contentaba a muchos. Entonces empezó a cobrar fuerza el Partit Republicà Català.

Se mencionan dibujantes catalanes que pintaron escenas de guerra (Ricard Canals, Ramon Pitxot, Josep Clarà, etc.) por diversas circunstancias. El mes de diciembre de 1917, un grupo de periodistas catalanes visitó el frente francés. Fueron a Reims, Hamonville y Pont-à-Mousson y pudieron pisar las trincheras. La visita se hizo por el interés de los lectores de periódicos catalanes y fue durante este periodo que se creó la figura del corresponsal de guerra. Claudi Ametlla se convirtió en el director de la agencia internacional de noticias Havas en Barcelona y consiguió la financiación necesaria para crear y dirigir el semanario *Iberia* (1915-1919).

El catálogo comenta también los aspectos lúdicos de Barcelona y la aparición de la cultura de masas a través de la publicidad. Incluye una cronología, listado de obras expuestas y una traducción al inglés de los diversos textos, junto con numerosas imágenes de la exposición.

IHE
(Secretaria de la revista)